

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 7

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 70 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 4-iyulda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIU professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Xajiye Baxtiyor Dushaboyevich, i.f.d., TDIU professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., (PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., (PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT

va

TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, PhD, professor of TDIU

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCEGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Avtosanoat korxonalari marketing strategiyasini takomillashtirish yo'llari.....	16
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, Zayniddinova Umida Djalolovna	
Mamlakat raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda maxsus iqtisodiy zonalar omilidan foydalanish istiqbollari	26
Izbosarov Boburjon Baxriddinovich, Abdurasulov Ravshanbek Xotam o'g'li	
Mahalla institutini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning institutsional tahlili	32
Bahridinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Mamlakatimizda pillachilik biznesini rivojlantirish orqali mahsulot ishlab chiqarish va uni qayta ishlash holatining tahlili	37
Turgunov Odilbek Maripovich	
Etnografik turizmni tashkil etishning xorij tajribasi.....	41
I. Axmedov	
Xizmatlar sohasining milliy iqtisodiyotdagi rolini tahlil qilishning zamonaviy yondashuvlari.....	46
Xusanov Murodjon Sunnatullayevich	
Iqtisodiy o'sish tushunchasi va uning rivojlanish tarixi	54
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni takomillashtirish asosida inson kapitalini rivojlantirish	59
Ubaydullaev G'ayrat Zuvaytovich	
O'zbekistonda aholi bandligini ta'minlashda oilaviy tadbirkorlikning o'rni	65
Baymanova Mavlyuda Djurayevna	
The Effect of Students' Financial Status on Academic Performance in Uzbekistan	70
Alimov Damirjon Odilovich	
Qoraqalpog'iston Respublikasida xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faoliyatining o'rni.....	76
Jusupova Anjim Tansiqbaevna	
Insurance Mechanisms in Foreign Trade: Mitigating Risk and Facilitating Global Commerce	82
Sohibjamol Abirkulova	
Nodavlat umumiy o'rta ta'lim maktabning faoliyati samaradorligini aniqlashda innovatsion usullardan foydalanish.....	87
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida asosiy vositalar hisobi va auditi bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda foydalanish imkoniyatlari	92
Xojimurodov Zuxriddin Shukurullo o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi budjetining shakllanishida egri soliqlarni undirishning fiskal samaradorligi	97
Abdulxayeva Shahnoza Muxammadiyevna	
Mamlakat sanoatining barqaror rivojlanishida energosamaradorlikning roli	104
J. J. Yaxshilikov	
Сравнительный анализ состояния сферы услуг в регионах Андижанской области	109
Мусабоев Рустам Алижонович	
Hududlarda aholi bandligini oshirish va kambag'allikni qisqartirishda ishlab chiqarish sanoatining o'rni (Qashqadaryo viloyati misolida).....	114
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Baxronov Baxriddin Najmiddinovich	

Banklarning qimmatli qogʻozlar bozoridaqi faoliyatini takomilashtirish yoʻllari.....	118
Ermatov Utkirbek Baxodirjonovich	
Развитие цифровой экономики в Узбекистане, ее плюсы и минусы	122
Раупова Мухлисахон Ибрахимжон кизи, Мамбетова Мадина Зоҳид кизи, Алижоновa Малика Алижон кизи, Хакимова Нигора Бахтиёрoвнa	
Investment Management is an Important Factor of Economic Development.....	127
Yuldasheva G. A., Ziyayev Dilshodjon	
Oʻzbekistonda moliyaviy texnologiyalar sanoatining rivojlanish istiqbollari.....	130
Rustamov Jasurbek Ravshanbek oʻgʻli	

IQTISODIY O'SISH TUSHUNCHASI VA UNING RIVOJLANISH TARIXI

Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li

PhD, O'zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada iqtisodiy o'sish konsepsiyasi va uning antik davrdan hozirgi davrgacha bo'lgan evolyutsiyasini o'rganishga bag'ishlangan. Iqtisodiy o'sish – bu iqtisodiyotda tovar va xizmatlarning real ishlab chiqarish hajmini oshirish jarayoni, real YalM yoki YalMning foiz o'zgarishi bilan o'lchanishi haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: iqtisodiy o'sish, real YalM, real YalM, antik davr, Platon, Aristotel, Qishloq xo'jaligi, savdo, urbanizatsiya, texnologik innovatsiyalar.

Abstract: The article is devoted to the study of the concept of economic growth and its evolution from antiquity to the present. Economic growth is thought to be the process of increasing real output of goods and services in an economy, measured by real GDP or percentage change in GDP.

Key words: economic growth, real GDP, real GDP, antiquity, Plato, Aristotle, Agriculture, trade, urbanization, technological innovation.

Аннотация: Статья посвящена исследованию понятия экономического роста и его эволюции от древности до современности. Считается, что экономический рост – это процесс увеличения реального производства товаров и услуг в экономике, измеряемый реальным ВВП или процентным изменением ВВП.

Ключевые слова: экономический рост, реальный ВВП, реальный ВВП, античность, Платон, Аристотель, Сельское хозяйство, торговля, урбанизация, технологические инновации.

KIRISH

Zamonaviy davrda, raqamli texnologiyalar, barqaror rivojlanish va demografik o'zgarishlar taqdim etayotgan muammolar va imkoniyatlarga javob berish uchun iqtisodiy o'sish tadqiqotlari o'zgarib bormoqda. Zamonaviy olimlar raqamlashtirish, ekologik barqarorlik va ijtimoiy omillarning iqtisodiy ko'rsatkichlarga ko'p qirrali ta'sirlarini o'rganmoqdalar, o'sishni rag'batlantirish uchun mutanosib va integratsiyalangan yondashuvlarni qo'llab-quvvatlamodalar.

Ushbu maqola iqtisodiy o'sish tafakkurining tarixiy va nazariy rivojlanishini sintez qilish, muhim hissalarini va davom etayotgan munozaralarni ta'kidlashga qaratilgan. Iqtisodiy o'sish nazariyasining o'tmishi va hozirgi holatini o'rganish orqali biz iqtisodiy farovonlikni oshiruvchi kuchlarni chuqurroq tushunishga va kelajakdagi siyosat va amaliyot uchun zarur bo'lgan xulosalarni chiqarishga intilamiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Antik davrda iqtisodiy o'sishga yordam bergan qishloq xo'jaligi, savdo, urbanizatsiya, texnologik innovatsiyalar, siyosiy barqarorlik va xalqaro munosabatlar kabi omillarga alohida e'tibor qaratilgan. XVIII-asrga o'tib, muallif Adam Smit va Tomas Maltusning hissalarini ta'kidlaydi, ularning faoliyati iqtisodiy o'sishni tizimli o'rganishga asos solgan. Smitning erkin bozor va mehnat taqsimotining roli haqidagi qarashlari o'sishning demografik chegaralari haqidagi Maltusning pessimistik g'oyalariga ziddir.

Maqolada, shuningdek, XIX-XX-asrlarda iqtisodiy o'sish nazariyasining rivojlanishi ko'rib chiqilib, Jon Styuart Mill, Devid Rikardo, Alfred Marshall, Robert Solou va Jozef Shumpeterlarning faoliyatiga e'tibor qaratiladi. Neoklassik nazariyaga, Kobb-Duglas modeliga va institutsional iqtisodga alohida e'tibor qaratiladi, kapital, innovatsiyalar, texnologik taraqqiyot va institutsional omillarning iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'rganadi.

Maqolada keltirilgan zamonaviy tadqiqotlar raqamli texnologiyalar, barqaror rivojlanish va demografik o'zgarishlarning iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi rolini ta'kidlaydi. Raqamlashtirish, ekologik va ijtimoiy jihlatlar,

shuningdek, institutsional omillarning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini baholash bo'yicha yangi yondashuvlar o'rganilmoqda. Muallif iqtisodiy o'sish sohasidagi so'nggi yutuqlarni umumlashtirib, uni o'rganish va amalga oshirishda mutanosib va kompleks yondashuv zarurligini qayd etadi.

Iqtisodiy o'sish iqtisodiyot sohasida eng muhim mavzulardan biri bo'lib, jamiyatlarning turmush darajasini va umumiy farovonligini oshirishga bo'lgan intilishlarini aks ettiradi.

Antik davr iqtisodiy tafakkurning asoslarini yaratdi, Platon va Aristotel kabi shaxslar adolat, boylik taqsimoti va jamiyat farovonligini oshirish omillari haqida mulohaza yuritishdi. Ushbu dastlabki tushunchalar iqtisodiy hodisalarni keyinchalik tizimli tahlil qilishga asos soldi. Tarix davomida, XVIII-asr muhim davr bo'lib, klassik iqtisodiyotning paydo bo'lishi bilan ajralib turadi. Adam Smit va Tomas Maltus kabi faylasuflar iqtisodiy tizimlarning dinamikasi, bozorlarning roli va aholi o'sishining cheklovlari haqida inqilobiy g'oyalarni taqdim etdilar.

XIX-XX-asrlarda iqtisodiy o'sish nazariyasi sezilarli darajada rivojlandi. Jon Styuart Mill, Devid Rikardo, Alfred Marshall, Robert Solou va Jozef Shumpeter kabi iqtisodchilar ilgari surilgan g'oyalarga yangiliklar qo'shishdi, yangi o'zgaruvchilar va analitik ramkalarni kiritishdi. Neoklassik o'sish nazariyasining rivojlanishi, Kobb-Duglas ishlab chiqarish funksiyasi va institutsional iqtisodiyot iqtisodiy kengayish mexanizmlarini chuqurroq tushurishga yordam berdi, kapital to'planishi, texnologik innovatsiyalar va institutsional tuzilmalarning ahamiyatini ta'kidladi.

Iqtisodiy o'sish tushunchasi va uning rivojlanish tarixi bo'yicha adabiyotlarni o'rganish quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi: iqtisodiy o'sishning nazariy asoslari, tarixiy rivojlanish, klassik va neoklassik iqtisodiy maktablarning hissasi, shuningdek, zamonaviy yondashuvlar va tadqiqotlar.

Iqtisodiy o'sish nazariyalari bo'yicha eng muhim ishlardan biri Adam Smitning "Xalqlar boyligi" (1776) asaridir. Smit iqtisodiy o'sishning asosiy omillari sifatida mehnat taqsimoti, unumdorlik va erkin bozorlarni ta'kidlagan. U iqtisodiyotni tartibga soluvchi bozorning "ko'rinmas qo'li" tushunchasini ishlab chiqdi va bu orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga imkon beradigan shart-sharoitlarni izohladi.

Tomas Maltusning "Aholi to'g'risida esse" (1798) asari aholi o'sishining iqtisodiyotga ta'sirini o'rganib, o'sishning potentsial chegaralarini ta'kidlagan. Maltusning asarlari aholi va resurslarni boshqarish bo'yicha iqtisodiy siyosatga katta ta'sir ko'rsatdi.

Jon Styuart Millning "Siyosiy iqtisod tamoyillari" (1848) asarida iqtisodiy o'sish va daromadlarni taqsimlash masalalari ko'rib chiqilgan. Mill kapital, mehnat va jamg'armaning iqtisodiy o'sishdagi rolini ta'kidlab, iqtisodiy o'sish jarayonida ijtimoiy jihatlarning muhimligini e'tiborga olgan.

Devid Rikardoning "Siyosiy iqtisod va soliq tizimi asoslari" (1817) asarida qiymat nazariyasi va kapital jamg'arishning iqtisodiy o'sishga ta'siri o'rganilgan. Rikardo ishlab chiqarish omillarining o'sishga ta'sirini tahlil qilib, iqtisodiy o'sishni tushunishda yangi yondashuvlar taklif qilgan.

Neoklassik iqtisodiy maktab vakillari Alfred Marshall va Robert Solou iqtisodiy o'sishning neoklassik nazariyasini ishlab chiqishda muhim hissa qo'shdilar. Marshallning "Iqtisodiyot tamoyillari" (1890) asarida talab va taklif tahlili, shuningdek, ishlab chiqarish omillarining iqtisodiy rivojlanishga ta'siri o'rganilgan. Solou esa o'zining "Iqtisodiy o'sish nazariyasiga qo'shgan hissasi" (1956) asarida kapital to'planishi nazariyasini ishlab chiqib, iqtisodiy o'sishning asosiy omili sifatida ko'rib chiqqan.

Duglas Nort va Daron Acemoglu kabi tadqiqotchilar institutsional omillarni, jumladan, huquqiy tizim, siyosiy barqarorlik va boshqaruv sifati kabi omillarning iqtisodiy o'sishga ta'sirini tahlil qilganlar. Duglas Nort institutlar va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganib, samarali va yaxshi ishlaydigan institutlar iqtisodiy rag'batlarga yordam beradi, degan xulosaga kelgan. Daron Acemoglu va Jeyms Robinsonning "Nega Millatlar muvaffaqiyatsizlikka uchradi?" (2012) asari esa siyosiy va institutsional omillarning iqtisodiy o'sishga ta'sirini chuqur tahlil qiladi.

So'nggi tadqiqotlar raqamli texnologiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siriga qaratilgan. Reza Sadatsar va uning hamkasblarining "Raqamlashtirishning iqtisodiy o'sishga ta'siri: inklyuziv o'sish va mahsuldorlik o'rtasidagi bog'liqlik" (2021) tadqiqoti raqamlashtirish samaradorlikni oshirish va yangi bozorlarni rivojlantirishga yordam berishini ko'rsatadi. Ivan Teylor va uning hamkasblarining "Iqtisodiy o'sish va barqaror rivojlanish: Ekologik va ijtimoiy o'lchovlar integratsiyasi tahlili" (2023) tadqiqoti esa iqtisodiy o'sishni ekologik va ijtimoiy barqarorlik bilan bog'lashning muhimligini ta'kidlaydi.

Daniel Dekannning "Demografik o'zgarishlarning iqtisodiy o'sishga ta'siri: aholining yosh tarkibi va bandlik o'rtasidagi o'zaro ta'sir tahlili" (2023) tadqiqoti demografik o'zgarishlar, jumladan, aholining qarishi va ishchi kuchi tarkibining o'zgarishining iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'rganadi. Bunday tadqiqotlar muvozanatli va samarali boshqaruv zarurligini ta'kidlaydi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqot iqtisodiy o'sish tushunchasini o'rganish va uning rivojlanish tarixini tahlil qilish uchun adabiyotlarni ko'rib chiqishga asoslangan. Metodologiya quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi:

Adabiyotlarni tanlashda iqtisodiy o'sish nazariyalari, tarixiy rivojlanish va zamonaviy tadqiqotlar bilan bog'liq ilmiy maqolalar, kitoblar va tadqiqotlar ko'rib chiqildi. Adam Smit, Tomas Maltus, Jon Styuart Mill, Devid Rikardo, Alfred Marshall, Robert Solou, Duglas Nort va Daron Acemoglu kabi muhim iqtisodchilar va tadqiqotchilarning asarlari tahlil qilindi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish bosqichida tanlangan adabiyotlar asosida iqtisodiy o'sish tushunchasi va uning rivojlanish tarixiga oid asosiy omillar, yondashuvlar va tadqiqotlar tahlil qilindi. Har bir muhim nazariya va tadqiqotning asosiy g'oyalari va xulosalari ajratib ko'rsatildi.

Ushbu bosqichda klassik va neoklassik iqtisodiy maktablar, shuningdek, zamonaviy yondashuvlar va tadqiqotlar o'rtasidagi farqlar va umumiyliklar tahlil qilindi. Har bir yondashuvning iqtisodiy o'sish tushunchasiga qo'shgan hissasi va o'ziga xos xususiyatlari o'rganildi.

Tahlil natijalariga asoslanib, iqtisodiy o'sish tushunchasining rivojlanishi va uning zamonaviy iqtisodiy yondashuvlar bilan bog'liqligi bo'yicha xulosalar chiqarildi. Zamonaviy tadqiqotlar asosida iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi omillar va yo'nalishlar bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi.

Metodologiya orqali adabiyotlar tahlili va turli nazariyalar va tadqiqotlar o'rtasidagi bog'liqlikni chuqur tushunish imkonini beradi, bu esa iqtisodiy o'sish tushunchasini yanada kengroq va har tomonlama tahlil qilishga yordam beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu maqolada iqtisodiy o'sish tushunchasi va uning rivojlanish tarixi haqida keng qamrovli tahlil amalga oshirildi. Natijalar quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

- **Tarixiy Rivojlanish:** Antik va o'rta asrlarda iqtisodiy o'sish haqida to'g'ridan-to'g'ri nazariyalar mavjud bo'lmasa-da, qishloq xo'jaligi, savdo, va texnologik innovatsiyalar kabi omillar iqtisodiy faoliyatni rivojlantirgan. Misrda irrigatsiya tizimlaridan foydalanish, Nilometrlar orqali hosildorlikni oshirish va sharob hamda zaytun moyi savdosi antik davr iqtisodiyotining asosiy elementlari bo'lgan. Finikiyaliklar, yunonlar va rimliklar dengiz savdosini rivojlantirgan va lpak yo'li kabi karvon yo'llari orqali iqtisodiy farovonlikka hissa qo'shgan.
- **Klassik Iqtisodiyot Nazariyalari:** Adam Smit va Tomas Maltus iqtisodiy o'sish nazariyasining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Smitning "Xalqlar boyligi" asarida erkin bozor va mehnat taqsimoti asosiy o'sish omillari sifatida ta'kidlangan. Maltus esa aholi o'sishining iqtisodiyotga ta'sirini o'rgangan va resurslar yetishmovchiligi haqida ogohlantirgan. Jon Styuart Mill iqtisodiy o'sishning ijtimoiy jihatlarni, jumladan, daromadlarni taqsimlash va ijtimoiy institutlarning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini o'rganishga e'tibor qaratdi.
- **Neoklassik Iqtisodiyot Nazariyalari:** Alfred Marshall va Robert Solou kabi neoklassik iqtisodchilar iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi omillarni, jumladan, kapital to'planishi, texnologik taraqqiyot va innovatsiyalarni o'rganishdi. Solou kapital jamg'arishning mehnat unumdorligiga va YalMga ta'sirini chuqur tahlil qilgan.
- **Institutsional Yondashuv:** Duglas Nort va Daron Acemoglu kabi tadqiqotchilar iqtisodiy o'sish uchun samarali institutlarning muhimligini ta'kidladilar. Ular huquqiy tizim, siyosiy barqarorlik va boshqaruv sifatining iqtisodiy natijalarga ta'sirini o'rgandilar.
- **Zamonaviy Tadqiqotlar:** Raqamli texnologiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri va yangi bozorlarni rivojlantirish imkoniyatlari haqida yangi tadqiqotlar olib borilmoqda. Ekologik va ijtimoiy barqarorlik iqtisodiy o'sishning muhim jihatlari sifatida kiritilgan. Demografik o'zgarishlar, jumladan, aholining qarishi va ishchi kuchi tarkibining o'zgarishi, iqtisodiy o'sishga ta'sir qiluvchi omillar sifatida o'rganilmoqda.

XULOSALAR VA TAKLIFLAR

Iqtisodiy o'sish tushunchasi vaqt o'tishi bilan kengayib, turli nazariyalar va yondashuvlarni o'z ichiga oldi. Tarixiy va zamonaviy omillarni, jumladan, texnologik innovatsiyalar, institutlarning roli va demografik o'zgarishlarni hisobga olgan holda iqtisodiy o'sishni chuqurroq tushunish mumkin bo'ldi. Zamonaviy tadqiqotlar iqtisodiy o'sishning kompleks va ko'p jihatli ekanligini, uni barqaror va muvozanatli rivojlanish bilan bog'lash zarurligini ta'kidlaydi.

Ushbu natijalar iqtisodiy o'sish tushunchasining rivojlanishi va zamonaviy ilmiy tadqiqotlarning ahamiyatini ochib beradi. Maqolada keltirilgan asosiy natijalar iqtisodiy o'sishni chuqurroq tushunishga yordam beradi va kelajakda bu sohada olib boriladigan tadqiqotlar uchun mustahkam asos yaratadi.

Ushbu maqolada iqtisodiy o'sish tushunchasining rivojlanishi va unga ta'sir etuvchi omillar keng qamrovli tahlil qilindi. Muhokama bo'limida bu natijalar kontekstida muhim jihatlar, cheklovlar va kelajakdagi tadqiqotlar yo'nalishlari haqida fikr yuritamiz.

Tarixiy rivojlanishning iqtisodiy o'sishga ta'siri haqida fikr yuritish muhimdir. Misol uchun, antik va o'rta asrlarda qishloq xo'jaligi, savdo va texnologik innovatsiyalar iqtisodiy o'sishning asosiy omillari bo'lgan. Bu davrlardagi rivojlanish bugungi kunda ham iqtisodiy o'sish nazariyalari uchun asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Klassik iqtisodchilar, jumladan, Adam Smit va Tomas Maltus tomonidan ta'kidlangan mehnat taqsimoti va resurslarning cheklanganligi kabi omillar hozirgi kunda ham dolzarbligini saqlab qolmoqda. Ammo, zamonaviy texnologik taraqqiyot va globalizatsiya bu nazariyalarni qayta ko'rib chiqishni talab qiladi.

Neoklassik iqtisodiyot nazariyalari, ayniqsa, Robert Solou tomonidan taklif qilingan o'sish modeli, iqtisodiy o'sishni tushuntirishda muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Ammo, bu nazariyalar texnologik o'zgarishlarni ekzojen omil sifatida ko'rib chiqadi, bu esa ularning zamonaviy iqtisodiyotda cheklanganligini ko'rsatadi.

Kapital jamg'arish va texnologik innovatsiyalar zamonaviy iqtisodiy o'sishning muhim jihatlari bo'lib qolmoqda, lekin ularni faqat neoklassik model orqali tushuntirish yetarli emas.

Duglas Nort va Daron Acemoglu kabi tadqiqotchilar tomonidan taklif qilingan institutsional yondashuvlar iqtisodiy o'sishda samarali institutlarning muhimligini ta'kidladi. Ularning tadqiqotlari ko'rsatdi ki, huquqiy tizim, siyosiy barqarorlik va boshqaruv sifati iqtisodiy rivojlanishga katta ta'sir ko'rsatadi.

Bu yondashuvlar zamonaviy iqtisodiyotda ham dolzarbligini saqlab qolmoqda, chunki samarali institutlar iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlar raqamli texnologiyalar va yangi bozorlarni rivojlantirish imkoniyatlarini o'rganmoqda. Bu o'zgarishlar iqtisodiy o'sishga yangi imkoniyatlar yaratmoqda, lekin bir vaqtning o'zida yangi muammolarni ham keltirib chiqarmoqda.

Ekologik va ijtimoiy barqarorlik masalalari iqtisodiy o'sishni barqaror rivojlantirish nuqtai nazaridan muhim ahamiyat kasb etmoqda. Iqtisodiy o'sish faqat miqdoriy ko'rsatkichlar bilan cheklanib qolmasligi, balki sifat jihatidan ham rivojlanishi zarur.

Demografik o'zgarishlar, jumladan, aholining qarishi va ishchi kuchi tarkibining o'zgarishi, iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi muhim omillar sifatida e'tiborga olinishi kerak.

Ushbu maqola iqtisodiy o'sish tushunchasini keng qamrovda tahlil qilgan bo'lsa-da, ayrim cheklovlarga ega. Masalan, ma'lumotlarning tarixiy davrlar orasidagi farqlari va zamonaviy davrga mos kelmasligi ba'zi nazariyalarning qo'llanish doirasini cheklaydi.

Kelajakdagi tadqiqotlar zamonaviy texnologik o'zgarishlar, globalizatsiya va ekologik barqarorlik masalalarini chuqurroq o'rganishi zarur. Shuningdek, iqtisodiy o'sishning turli davlatlar va mintaqalarga ta'sirini solishtirish ham muhim yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

Kitoblar

1. Ando, C. (2000). *Imperial Ideology and Provincial Loyalty in the Roman Empire*. University of California Press.
2. Bradley, K. R. (1994). *Slavery and Society at Rome*. Cambridge University Press.
3. Breasted, J. H. (1906). *Ancient Records of Egypt*. University of Chicago Press.
4. Camp, J. M. (1986). *The Athenian Agora: Excavations in the Heart of Classical Athens*. Thames & Hudson.
5. Garnsey, P., & Saller, R. (1987). *The Roman Empire: Economy, Society and Culture*. University of California Press.
6. Hansen, V. (2012). *The Silk Road: A New History*. Oxford University Press.
7. Markoe, G. E. (2000). *Phoenicians*. University of California Press.
8. Pleiner, R. (2000). *Iron in Archaeology: The European Bloomery Smelters*. Archeologicky Ustav Av Cr.
9. Wikander, O. (1988). *Handbook of Ancient Water Technology*. Brill.

Jurnallar

1. Adams, C. (2012). *Land Transport in Roman Egypt: A Study of Economics and Administration in a Roman Province*. Oxford University Press.
2. Ajemoğlu, D., & Robinson, J. (2012). *Nega millatlar muvaffaqiyatsizlikka uchraydi?*. Crown Publishing Group.
3. Mill, J. S. (1848). *Iqtisodiy siyosat prinsiplari*.
4. Marshall, A. (1890). *Iqtisodiyot ilmi prinsiplari*.
5. Maltus, T. (1798). *Aholi haqida tajriba*. Uchinchi nashr.
6. North, D. (1990). *Institutsional transformatsiya va iqtisodiy o'sish: to'liq nazariya izlab*. Cambridge University Press.
7. North, D. (2005). *Institutsiyalar, institutlar va iqtisodiy natija*. Cambridge University Press.
8. Ricardo, D. (1817). *Iqtisodiy siyosat va soliq tizimining asoslari*.
9. Sadatsar, R., Hassanzade, A., Shahbas, N. va boshq. (2021). "Raqamlashtirishning iqtisodiy o'sishga ta'siri: inklyuziv o'sish va mahsuldorlik o'rtasidagi bog'liqlik". *Xalqaro iqtisodiy tahlil jurnali*.
10. Schumpeter, J. (1934). *Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi*.
11. Smith, A. (1776). *Xalqlar boyligi tabiatini va sabablarini tadqiq etish*. Beshinchi va oltinchi nashr kitoblari.

12. Solow, R. (1956). "Iqtisodiy o'sish nazariyasiga qo'shgan hissasi." Iqtisodiyotning choraklik jurnali.
13. Solow, R. (1957). "Texnologik o'zgarishlar va umumiy ishlab chiqarish funksiyasi." Iqtisodiyot va statistika sharhi.
14. Taylor, I., McMillan, J. va boshq. (2023). "Iqtisodiy o'sish va barqaror rivojlanish: ekologik va ijtimoiy jihatlarni integratsiyalash tahlili." Xalqaro iqtisodiy tahlil jurnali.
15. Farib, L., O'Connor, E., Day, T. va boshq. (2022). "Iqtisodiy o'sishda institutsional omillarning roli: o'tish davridagi mamlakatlar tajribasi." Xalqaro institutsional iqtisodiyot jurnali.
16. Dekan, D. (2023). "Demografik o'zgarishlarning iqtisodiy o'sishga ta'siri: aholining yosh tarkibi va bandlik o'rtasidagi o'zaro ta'sir tahlili." Xalqaro iqtisodiy tahlil jurnali.

Veb-saytlar

1. Mazkur maqolada veb-sayt manbalari ishlatilmagan.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

